

Știri din documente ale Țării Românești despre vechi sate dobrogene (secolele XVI—XVII)

TUDOR MATEESCU

În numeroase documente emise de autoritățile Țării Românești apar nume topice din Dobrogea, unele fiind microtoponime, altele desemnând însă așezări umane. Ele sînt frecvente îndeosebi la Dunăre și înscrierea lor în documente este legată de hotărnicile efectuate pentru moșii situate pe malul stîng al fluviului, care se întindea pînă în bălți și pînă în ostroavele acestora. La fixarea hotarelor se foloseau uneori și puncte de reper reprezentînd elemente ale configurației terenului sau chiar localități aflate dincolo de Dunăre, în Dobrogea¹. Așa se face că ne-au parvenit informații, directe sau indirecte, încă din secolul al XVI-lea, despre unele sate vechi dobrogene, dintre care prezentăm următoarele trei în rîndurile de față.

Rasova. Vechea denumire românească a acestei așezări a fost *Răsu-hata*², forma alterată a toponimului turcesc *Rahat Suhat* (Izlazul Liniștit)³. Se știe că, paralel cu colonizarea Dobrogei cu elemente musulmane, tătari și turci, a avut loc și schimbarea masivă a vechii toponimii, numele satelor și chiar ale orașelor fiind înlocuite cu denumiri turcești. Acest proces va fi încheiat, în linii generale, încă din prima jumătate a secolului al XVI-lea⁴, dar multe nume topice românești vor fi conservate pînă la sfîrșitul stăpînirii otomane⁵.

¹ Tudor Mateescu, *Un sat dobrogean în stăpînirea Mănăstirii Sf. Ioan din București* (sec. XVIII), în „Biserica Ortodoxă Română”, XCIII (1975), nr. 3—4, p. 371—374.

² Așa apare, pînă tirziu, în secolul al XIX-lea (*Răsu-hata* sau *Răsohata*). Vezi Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei (1830—1877)*, București, 1975, p. 124—125, 175, 212, 233, 298; *Tezaur de documente ialomișene (1392—1944)*, vol. I, București, 1991, p. 230. Se întîlnește însă, încă din secolul al XVIII-lea, și forma intermediară *Rasovata*. Vezi Const. C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, [Constanța], [1966], p. 36, 41, 43. Uneori găsim varianta *Rasvat*. Vezi Str. Dimitrov, *Osmanski izvori za istorijata na Dobrudža i Severnoiztočna Bălgarija* (Izvoare otomane privind istoria Dobrogei și a Bulgariei de Nord-est), Sofia, 1981, p. 249, 334.

³ Compară cu *Tallî Suhat* (Izlazul Dulce) de lângă satul Ceamurlia de Jos, județul Tulcea, menționat în „Harta ridicată de Marele Stat Major al Armatei Române” între anii 1880—1883. (Biblioteca Academiei Române, Hărți, C.XXXII. 1).

⁴ C. Brătescu, *Populația Dobrogei, în 1878—1928. Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească*, București, 1928, p. 225.

⁵ Const. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 18—62.

Localitatea Rasova, nume consacrat definitiv ⁶, este atestată încă din antichitate, din epoca romană ⁷. Mai târziu, în secolele X—XII, este refăcută, sub stăpânire bizantină, cetatea romană tîrzie care se găsea acolo ⁸. Considerăm că această așezare a avut o continuitate neîntreruptă de-a lungul secolelor, pînă în zilele noastre. Pentru perioada stăpînirii otomane, instituită asupra Dobrogei în 1417, pe măsură ce înaintăm în timp, știrile devin din ce în ce mai bogate.

Prima informație este cuprinsă în hrisovul, păstrat fragmentar, din 2 iulie 1533, prin care domnul Țării Românești, Vlad Vintilă de la Slatina, întărește Mănăstirii Argeș balta Saltava cu toate iezeretele „din hotarul de sus, pe la Voina și pe la Părușul, pînă la Gorganul Răsuhatiei”. Se menționează că mănăstirea fusese „miluită și de alți domni dinaintea domniei mele cu aceste mai sus-zise bălți”⁹. Balta Saltava se află chiar în dreptul Rasovei, iar Gorganul Răsuhatiei, folosit ca punct de reper în stabilirea hotarelor, era desigur o movilă care și-a luat numele de la vechea denumire a satului.

La 8 ianuarie 1569 are loc o întărire a acestei danii, prin hrisovul domnului Alexandru Mircea, cînd se precizează din nou hotarele bălții Saltava: „pe la Voina și pe Părușul, pînă la Gorgan”. Este vorba, fără îndoială, de Gorganul Răsuhatiei. Se adaugă explicit că „a miluit răposatul Vlad voievod sfînta mănăstire mai sus-zisă, precum a fost miluită această sfîntă mănăstire și mai înainte de răposaii domni cu mai sus-zisele bălți”¹⁰. O nouă întărire o găsim în hrisovul lui Alexandru Iliăș, din 1 iunie 1629, în care punctul de reper este numit de asemenea tot doar „Gorgan”, dar în care se face referire la documentul anterior al lui „Alexandru voievod, feciorul Mircei voievod”¹¹. Dania este confirmată din nou de către același domn, curînd după aceea, la 20 iunie 1629, cînd se arată că hotarele bălții au fost „însemnate de jupan Neagoe, fost mare vornic în zilele răposatului Rădul voievod, fiul lui Rădul voievod, în cursul anilor 7036, din hotarul din sus, prin Voina și prin Părușul, pînă în Gorganul Răsuhatiei”. Se amintește că „a miluit răposatul Vlad voievod, fiul lui Radul voievod, sfînta mănăstire, cînd au fost cursul anilor 7041, și de la alți domni cu această baltă mai sus-zisă”¹². Așadar mila inițială se datora domnului Radu de la Afumați și data din anul 1528, ceea ce constituie cea mai veche mențiune a existenței — în epoca stăpînirii otomane — a satului dobrogean Răsuhatia, denumit, mai târziu, Rasova ¹³.

⁶ Varianta „Răsuhatia” a fost considerată „formă populară locală”. (*Ibidem*, p. 41)

În realitate, aceasta este denumirea cea mai apropiată de numele turcesc original.

⁷ Radu Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, în *La Dobroudja*, București, 1938, p. 165, 169, 286, 290, 300, 312; Radu Vulpe, Ion Barnea, *Din istoria Dobrogei*, vol. II, *Romanii la Dunărea de Jos*, București, 1968, p. 249, 396, 421.

⁸ Ion Barnea, Ștefan Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III, *Bizantini, romani și bulgari la Dunărea de Jos*, București, 1971, p. 80.

⁹ *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. III (1526—1535), București, 1975, p. 263. (În continuare se va cita *D.R.H.*, B.).

¹⁰ *Ibidem*, vol. VI (1566—1570), București, 1985, p. 158.

¹¹ *Ibidem*, vol. XXII (1628—1629), București, 1969, p. 535.

¹² *Ibidem*, p. 598—599.

¹³ Apare totuși sub această formă (*Răsova*) și în unele documente turco-osmane din secolul al XVIII-lea. Vezi Valeriu Velinian, *Relațiile româno-otomane (1711—1821)*. *Documente turcești*, București, 1984, p. 442—444.

Această danie este întărită apoi de domnul Matei Basarab la 5 mai 1644, printr-un hrisov în care se enumeră semnele puse de Neagoe mare vornic, în zilele lui Radu de la Afumați și în care figurează și „Gorganul Răsohatei”¹⁴. O altă confirmare — nu putem ști deocamdată dacă este ultima — este înscrisă în „cartea” lui Constantin Brîncoveanu din 18 ianuarie 1689, în care sînt pomenite iarăși „seamnile ce au sămănat jupînul Neagoe, marele vornic, în zilele răposatului Radul vod., feciorul Radului vod., din sus hotarul prin Voina și prin Păruș, pînă în Gorganul Răsohatei”. În final se adaugă următoarele: „Pentru că au miluit aceste moșii și bălți răposatul Vlad voevod, precum am văzut domnia mea și hrisoavele de milă la sfînta Mănăstire Argeșul”¹⁵.

Oltina. Această veche localitate dobrogeană este atestată de asemenea din epoca romană¹⁶, fiind identificată, uneori fără dubii, alteori cu probabilitate, cu antica așezare „Altinum”¹⁷. Se admite, totodată, derivarea actualei denumiri românești din cea inițială, romană¹⁸. Satul este menționat, tot cu prilejul unei hotărnicii, în hrisovul domnului Alexandru Mircea din 12 august 1573, prin care se întărea lui Harvat mare portar moșia Timburești din județul Ialomița, în urma unor judecăți cu Mănăstirea Dealu. La precizarea hotarelor se arată următoarele: „de la gorganele de la Oltina, peste Dunăre, trece drept peste Dunărea accasta, trece pe baltă...”¹⁹. Editorii documentului au afirmat că este vorba de satul Oltina din actualul județ Călărași, „în hotar cu Timburești”²⁰. Sîntem obligați să consemnăm însă că această localitate apare mult mai tirziu, fiind înființată de un număr de 40 de familii de români băjenari din așezarea omonimă dobrogeană, stabiliți, în martie 1831, „pă moșia Jigălii, pă malul Borcii”²¹. Este vorba, fără îndoială, de satul Oltina din Dobrogea, așa cum reiese de altfel și din hrisovul citat, sat care și-a păstrat, sub acest nume, existența neîntreruptă de-a lungul secolelor²².

Mirleanu. Această așezare, purtînd o denumire pur românească²³ datează de asemenea din antichitate, în vatra sa descoperindu-se urmele unui castru roman²⁴. Satul este menționat, indirect, în două documente emise de domnul Țării Românești, Radu Mișnea. În hrisovul acestuia din

¹⁴ *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, vol. V (1640—1644), București, 1985, p. 552, rez. 1323.

¹⁵ Arh. St. Buc., fond Episcopia Argeșului, XXII/18.

¹⁶ Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 162, 165, 329, 383; Radu Vulpe, Ion Barnea, *op. cit.*, p. 373, 411.

¹⁷ Radu Vulpe, *op. cit.*, p. 162, 165, 303, 383; Radu Vulpe, Ion Barnea, *op. cit.*, p. 370, 411, 421.

¹⁸ Ion Barnea, Ștefan Ștefănescu, *op. cit.*, p. 11, nota 17.

¹⁹ D.R.H., B., vol. VII (1571—1575), București, 1988, p. 198.

²⁰ *Ibidem*, p. 383 (indice).

²¹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei...*, p. 51.

²² Const. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 35.

²³ În timpul dictaturii comuniste numele acestui sat a fost schimbat, fără nici o rațiune, în acela de Dunăreni. Menționăm faptul că într-un document din 1648 referitor la Mănăstirea Slobozia din județul Ialomița apare numele de persoană „Mirlă”. (Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Slobozia lui Enache, XII/3). De asemenea, într-un act de vînzare din 7 decembrie 1639 se vorbește de moșia „Mirlă” de lângă satul Bildana din județul Dimbovița. (Ibidem, colecția Documente istorice, MCDLXI/8).

²⁴ Radu Vulpe, Ion Barnea, *op. cit.*, p. 373, 421.

15 iunie 1612 pentru întărirea unor stăpîniși ale Mănăstirii Dealu, între care figurau și satele Brînceni și Jegălia de pe Borcea, la indicarea hotarelor se spune: „însă din Gorganul Mîrleanului, pînă la via Slavului, drept pînă la Gorganul Modnacului. . .”²⁵ Aceste stăpîniri sînt confirmate din nou la 10 iulie 1614, cînd primul punct de reper este numit „Gorganul Mărlenilor”²⁶. Satul Mîrleanu²⁷, care apare uneori și sub forma Mîrleni²⁸, se afla chiar în acel drept, peste Dunăre. Dintre locuitorii săi, un grup de 60 de familii, pribegite la stînga fluviului, înființează, în martie 1831, alături de cei din Oltina, un sat pe brațul Borcea, botezat tot Mîrleanu²⁹.

Documentele Țării Românești oglindesc așadar, direct sau indirect, existența unor vechi așezări dobrogene, pentru care nu se găsesc alte informații din perioada stăpînirii otomane. Știrile de acest gen devin mult mai frecvente începînd cu secolul al XVIII-lea și, deși par neînsemnate la prima vedere, merită toată atenția din partea cercetării istorice.

R É S U M É

Dès le XVIème siècle les documents de la Valachie attestent l'existence des anciens villages roumains en Dobroudja. Ce sont des dates concernant les domaines dont les démarcations sont fixées avec des éléments du relief ou des villages de l'autre côté de la rivière comme des repères. On nous offre ainsi des informations de XVIème et de XVIIème siècles sur 3 villages roumains de Dobroudja: Rasova (Răsubata), Oltina et Mîrleanu.

S U M M A R Y

Starting even with the 16th century Wallachian documents reveal the presence of ancient Romanian villages on the of Dobrudja. These data are mentioned in connection with properties on the left bank of the Danube, whose demarcations are fixed by using as marks elements of the landscape or even villages on the opposite. Thus we are offered 16th century information on three Romanian villages: Rasova (Răsubata), Oltina and Mîrleanu.

²⁵ *Documente privind istoria României*, B. Țara Românească, veacul XVII, vol. II (1611–1615), [București], 1951, p. 86.

²⁶ *Ibidem*, p. 297.

²⁷ La sfîrșitul documentului se face următoarea mențiune: „Pentru că aceste mai sus spuse numite sate le-a dat și le-a miluit sfintei mănăstiri răposatul Vladislav voievod și le-a întărit și împuternicit, ca să-i fie lui pomană în veci la sfînta mănăstire”. (*Ibidem*). Este vorba, fără îndoială, de Vladislav II (1446–1456), care este înmormîntat chiar la Mănăstirea Dealu. Hrisovul emis de acest domn nu s-a păstrat, dar trebuie să credem că în textul respectiv hotarele erau desemnate la fel (așa cum am văzut și în cazul Rasovei), ceea ce înseamnă că satul dobrogian Mîrleanu exista, cu acest nume, încă din secolul al XV-lea.

²⁸ Const. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 35, 39, 41.

²⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei...*, p. 51.